

AAnalyse

16- en 17-jarigen die zonder startkwalificatie
stoppen met de opleiding

Ingrado

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inleiding	4
Juridisch deel	
1. Leerplicht, kwalificatieplicht, RMC en Jikp	5
2. Jongeren	6
3. Ouders	6
4. Scholen	6
5. Uitval en dan... juridische (on)mogelijkheden	7
6. Conclusies wettelijke (on)mogelijkheden	8
Praktisch deel	
1. Voortgezet onderwijs (VO)	9
2. Voorgezet algemeen volwassenonderwijs (vavo)	10
3. Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	11
4. Praktijk- en speciaal onderwijs (pro/vso)	12
5. Hoe nu verder?	13

Voorwoord

Jongeren die tussentijds stoppen met hun vo- of mbo-opleiding kunnen meestal niet direct starten in een (nieuwe) mbo-opleiding. De meeste opleidingen kennen slechts één of maximaal twee instroommomenten per studiejaar. Jongeren van 16 en 17 jaar zijn kwalificatieplichtig, wat inhoudt dat ze naar school moeten. Demotivatie en schooluitval liggen op de loer. Veel mbo-scholen bedenken eigen oplossingen en trajecten voor deze doelgroep.

Wat is er mogelijk voor deze groep jongeren? Wat kan er van hen en van hun ouders verwacht worden, welke taken en verplichtingen heeft het onderwijs in dergelijke situaties? Welke mogelijkheden zijn er om aangepaste programma's aan te bieden? En wat is de rol van leerplicht/RMC hierin?

Deze analyse biedt een advies aan OCW wat betreft de huidige wettelijke mogelijkheden voor deze doelgroep alsmede een aanzet tot het maken van regionale, of zelfs landelijke, afspraken zodat schooluitval voorkomen wordt en alle jongeren een doorgaande ontwikkelingslijn kunnen volgen.

Inleiding

De analyse '16- en 17-jarigen die zonder startkwalificatie stoppen met de opleiding' is in opdracht van het ministerie van OCW ontwikkeld door Ingrado.

Het onderwijstype is van invloed op wat er moet, kan en mag als een jongere op 16- of 17-jarige leeftijd wil stoppen met school of opleiding. Het verschilt per gemeente en/of regio of deze jongeren worden begeleid en gemonitord door leerplicht of door RMC. Jongeren van 16 en 17 jaar zijn kwalificatieplichtig, maar vallen soms ook onder de wettelijke RMC-taak van monitoring jongeren in een kwetsbare positie. Ook worden in veel gemeenten of regio's mbo-studenten door RMC gemonitord en indien nodig begeleid in plaats van door leerplicht, of vanuit een combinatiefunctie leerplicht/RMC. Om volledig te zijn spreken we in deze handreiking dan ook over leerplicht/RMC, in plaats van leerplicht of RMC apart te benoemen.

JURIDISCH DEEL

1. Leerplicht, kwalificatieplicht, RMC en Jikp

Leerplicht

Op de eerste schooldag van de maand volgend op die waarin de jeugdige 5 jaar is geworden, start de leerplicht ([artikel 3 Lpw](#)). De volledige leerplicht (een jeugdige volgt 5 dagen per week een onderwijsprogramma, waarbij een deel kan bestaan uit stage) eindigt aan het einde van het schooljaar waarin de jongere de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt, of wanneer een jongere tenminste 12 volledige schooljaren heeft gevolgd. Heeft een jongere korter dan 8 jaar over de basisschool gedaan, dan telt deze wel voor 8 jaar mee in de 12 volledige schooljaren.

Is een jongere volledig leerplichtig dan mag hij of zij in principe niet een combinatie volgen van leren en werken, tenzij er toestemming is gegeven door het college van B&W middels vervangende leerplicht op grond van artikel 3a of 3b van de Leerplichtwet (dit geldt alleen voor 14- en 15-jarigen).

Kwalificatieplicht

Als de volledige leerplicht eindigt dan start de kwalificatieplicht ([§ 2a Lpw](#)). De kwalificatieplicht tot 18 jaar is in de Leerplichtwet opgenomen en geeft daardoor de verplichting om een school of onderwijsinstelling geregeld te bezoeken, totdat de jongere een startkwalificatie heeft gehaald.

Als een jongere kwalificatieplichtig is, betekent dit dat hij onderwijs moet volgen, maar dit mag ook een combinatie zijn van werken en leren, zoals een bbl-opleiding op het mbo.

Er zijn vier groepen jongeren uitgezonderd van de kwalificatieplicht ([artikel 4a lid 2 Lpw](#)):

1. Jongeren met een verklaring of een schooldiploma van het praktijkonderwijs;
2. Jongeren die het voortgezet speciaal onderwijs hebben gevolgd in uitstroomprofiel arbeid;
3. Jongeren die het voortgezet speciaal onderwijs hebben gevolgd in uitstroomprofiel dagbesteding;
4. Jongeren die de Entree-opleiding hebben afgerond en werkzaam zijn op grond van een arbeidsovereenkomst van tenminste 12 uur.

Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC)

Gemeenten hebben een wettelijk taak om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan ([Wet Educatie en Beroepsonderwijs Art 8.3.2, artikel 8.22 wet Voortgezet onderwijs 2020 en artikel 147 Wet op de Expertisecentra](#)). Een voortijdig schoolverlater is een jongere tussen de 12 en 23 jaar oud die niet ingeschreven staat op een school, geen startkwalificatie heeft en niet uit het praktijk- of voortgezet speciaal onderwijs komt. De RMC-wetgeving maakt het mogelijk deze jongeren in beeld te krijgen en te begeleiden richting een opleiding of een leerwerktraject. De manier waarop RMC dit organiseert verschilt per regio. RMC-consulenten werken bijvoorbeeld vanuit de gemeente, een regionaal bureau leerlingzaken, een mbo-school of een jongerenloket.

Jongeren in een kwetsbare positie (Jikp)

De gemeente heeft op grond van [artikel 8.22 Wet voortgezet onderwijs 2020](#) (en [artikel 147 Wet op de expertisecentra en 8.3.2 Wet educatie en beroepsonderwijs](#)) de taak om jongeren in een kwetsbare positie te registreren en te monitoren. Dit is sinds 2019 belegd bij de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC).

De vier groepen jongeren die zijn uitgezonderd van de kwalificatieplicht behoren tot de doelgroep Jongeren in een kwetsbare positie (Jikp) en vallen daarmee onder de verantwoordelijkheid van het RMC. De volledige omschrijving van Jikp en de taken die de gemeente daarin heeft is te lezen in [de Monitor Jikp](#), opgesteld door Ingrado.

2. Verantwoordelijkheden ouders/verzorgers

Op grond van artikel 2 lid 1 Lpw en artikel 4a lid 1 Lpw zijn degenen die het gezag over de jongere uitoefenen en/of degenen die met de feitelijke verzorging zijn belast, verantwoordelijk voor de inschrijving op een school of onderwijsinstelling en tevens verantwoordelijk voor het geregeld schoolbezoek van de jongere.

Dit betekent dat ouders/verzorgers verantwoordelijk zijn voor de inschrijving op een school ook wanneer de jongere 16 of 17 jaar is. Dit geldt tevens voor het geregeld volgen van het onderwijsprogramma. Er mag van ouder(s)/verzorger(s) verwacht worden dat zij de jongere stimuleren om de school of onderwijsinstelling te bezoeken.

Accepteren de ouders/verzorgers dat de jongere het onderwijs niet volgt, dan kunnen zij daarop worden aangesproken door de leerplichtambtenaar. Weigeren de ouders/verzorgers vervolgens mee te werken aan een oplossing waardoor de jongere het onderwijs weer geregeld bezoekt, dan kan dit leiden tot het opmaken van een proces-verbaal, op grond van [artikel 22 Lpw](#).

Het vo en mbo mogen verzuimgegevens van 16- en 17-jarigen doorgeven aan ouders zonder toestemming van de leerling/student. Ouders zijn immers medeverantwoordelijk voor het verzuim van hun kind totdat deze niet meer leerplichtig is.

3. Verantwoordelijkheden jongeren

Jongeren zijn vanaf 12 jaar medeverantwoordelijk voor hun schoolbezoek. Zij mogen aangesproken worden als zij de school niet geregeld bezoeken. Ook in hun geval geldt dat wanneer zij

weigeren om mee te werken, de leerplichtambtenaar, conform [artikel 22 Lpw](#), een proces-verbaal kan opmaken.

Een jongere die jonger is dan 18 jaar kan door de kinderrechtster meerderjarig worden verklaard. Dat kan bijvoorbeeld als een meisje op 16-jarige leeftijd moeder is geworden. De kinderrechtster kan dan gevraagd worden om het meisje meerderjarig te verklaren, zodat ze zelf het gezag over haar kind mag uitoefenen. Op dat moment gaan de wettelijke verplichtingen over naar de jongere zelf en zijn de ouders niet langer verantwoordelijk. De meerderjarig verklaarde jongere is dan zelf verantwoordelijk voor de schoolinschrijving en voor geregeld schoolbezoek.

4. Verantwoordelijkheden scholen

Scholen mogen leerlingen/studenten onder de 18 jaar die leer- of kwalificatieplichtig zijn, in principe niet uitschrijven tenzij er een inschrijving (en aansluitend startmoment) is voor een nieuwe opleiding of als er sprake is van een vrijstelling. In het mbo mag de instelling, wanneer de student niet meer aanwezig is (langdurig relatief verzuim) en de school zich 8 weken heeft ingespannen om de student naar een nieuwe opleiding te begeleiden, de student uitschrijven volgens de wet ([artikel 8.1.3, lid 5](#)).

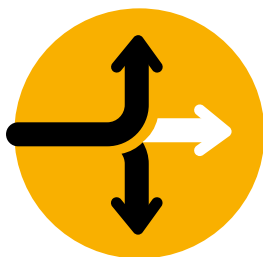
Een leerling/student van 16 of 17 jaar zonder startkwalificatie wil zich laten uitschrijven omdat hij/zij een nieuwe opleiding start.

Wat is de verantwoordelijkheid van de school?

- De school onderzoekt of de leerling/student is ingeschreven op een andere opleiding en per wanneer hij of zij daar gaat starten, om zeker te zijn dat de student of leerling geen voortijdig schoolverlater wordt.
- Is het vervolgtraject duidelijk, dan schrijft de school de leerling/student uit zodra de nieuwe opleiding start. Tot die tijd wordt van de leerling/student verwacht dat hij of zij de oude opleiding blijft volgen.
- Ook als de ouders voor hun kind een vrijstelling van inschrijving hebben op op grond van [artikel 5 of 15](#) van de Leerplichtwet schrijft de school de leerling/student uit.

Een leerling/student van 16 of 17 jaar zonder startkwalificatie wil zich laten uitschrijven, het vervolgtraject is niet duidelijk. Wat is de verantwoordelijkheid van de school?

- De leerling/student kan pas worden uitgeschreven als hij of zij daadwerkelijk op een andere opleiding aan de slag gaat. Immers, de jongere is nog leerplichtig en de ouders zijn dus verplicht om de jongere in te schrijven.
- Tot de start van de nieuwe opleiding wordt de leerplichtige leerling/student geacht de 'oude' opleiding te blijven volgen en schrijft de school de leerling niet uit.
- Verzuimt de leerling/student, dan meldt de school dit direct als vermoedelijk ongeoorloofd verzuim via het DUO-verzuimloket aan de leerplichtambtenaar. De school geeft hierbij aan welke inspanningen zij heeft verricht om erachter te komen wat het vervolgtraject is van de leerling/student.
- De leerplichtambtenaar kan nagaan of er een nieuwe inschrijving is gemeld in ROD. Is er geen nieuwe inschrijving, dan roept de leerplichtambtenaar de leerling/student en de ouders op.
- Een mbo-instelling mag de student uitschrijven volgens de wet ([artikel 8.1.3, lid 5](#)) als de student niet meer aanwezig is (langdurig relatief verzuim) en de school zich 8 weken heeft ingespannen om hem of haar naar een nieuwe opleiding te begeleiden.

5. Uitval en dan? Juridische (on)mogelijkheden

In de praktijk worden verschillende oplossingen gekozen als een leerling of student van 16 of 17 jaar zonder startkwalificatie stopt met de opleiding. Hieronder de meest gekozen oplossingen met daarbij antwoord op de vraag of deze werkwijze juridisch correct is.

Vrijstellingen artikel 15 Lpw

Een jongere van 16 of 17 jaar die wil stoppen met de opleiding en wil gaan werken ter overbrugging naar een nieuwe opleiding, kan geen beroep doen op artikel 15 Lpw.

Artikel 15 Lpw betreft bijzondere omstandigheden, waar op een andere wijze onderwijs wordt genoten. Omdat de jongere gaat werken, is er geen sprake van ander onderwijs. Daarom kan er in deze situatie geen vrijstelling op grond van artikel 15 Lpw worden verleend.

Vrijstelling geregeld schoolbezoek artikel 11 onder g Lpw

Een jongere van 16 of 17 jaar valt uit en wil in een andere opleiding starten. Omdat er gedurende een schooljaar geen extra instroommoment is, wordt dit als gewichtige omstandigheid uitgelegd. Het feit dat er geen andere inschrijving mogelijk is gedurende het schooljaar wordt dan gezien als omstandigheid buiten de wil en invloedssfeer van ouders en/of jongere. Dit is een onjuiste uitleg, aangezien de jongere de opleiding kan blijven volgen waar hij of zij ingeschreven staat, alleen ontbreekt daarvoor de motivatie. Er kan dus geen vrijstelling op grond van artikel 11 onder g Lpw worden verleend.

Gedoogbeschikking (met of zonder schoolinschrijving)

Met een gedoogbeschikking geeft de leerplichtambtenaar aan dat hij of zij op de hoogte is van het feit dat de wet wordt overtreden, maar besluit om niet te handhaven. De jongere blijft, afhankelijk van de beslissing van de school, wel of niet ingeschreven, maar volgt geen onderwijs meer. Middels de gedoogbeschikking wordt geprobeerd om de jongere een maatwerktraject te bieden zodat hij of zij met het onderwijs verbonden blijft.

De school of onderwijsinstelling ontvangt financiering voor een jongere die wel ingeschreven staat, maar geen volledig onderwijsprogramma volgt. Ook deze constructie is daarom niet correct. Ook uitschrijven is niet correct omdat dit juridisch niet kan zonder nieuwe inschrijving binnen het onderwijs. Een mbo-instelling mag de student uitschrijven volgens de wet ([artikel 8.1.3, lid 5](#)) als de student niet meer aanwezig is (langdurig relatief verzuim) en de school zich 8 weken heeft ingespannen om hem of haar naar een nieuwe opleiding te begeleiden.

Heroriëntatie: instroom-doorstroomklas

In 2010 heeft het ministerie van OCW een brief gestuurd naar alle mbo-instellingen waar deze problematiek is beschreven. Het ministerie biedt een oplossing in de vorm van een instroom-doorstroomklas. Dit betreft een heroriëntatietraject van maximaal drie maanden waarin een jongere die een verkeerde studiekeuze heeft gemaakt, kan bepalen welke richting wel goed bij hem of haar past. De jongere blijft tijdens deze drie maanden ingeschreven staan bij de mbo-instelling. Een mbo-school is niet verplicht een dergelijk traject aan te bieden.

Na het volgen van een heroriëntatietraject gelden de volgende mogelijkheden voor de student:

- De student blijft ingeschreven staan op de oude opleiding en volgt het programma tot hij kan instromen in de nieuwe opleiding;
- De student wordt verwijderd uit de oude opleiding, er is geen inschrijving aan een nieuwe opleiding. Dat kan nadat de mbo-school zich 8 weken heeft ingespannen om een andere opleiding te vinden (tot 18 jaar) De student wordt wel vsv-er;
- De student wordt ingeschreven in de nieuwe opleiding als hij of zij een keuze heeft gemaakt. In afwachting van het startmoment verricht hij of zij voorbereidende en ondersteunende activiteiten in het kader van de nieuwe opleiding.

Maatwerk: volgen van algemeen vormende of generieke vakken in combinatie met werk of stage

Onderwijsinstellingen ontwikkelen steeds vaker maatwerktrajecten voor studenten die een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt. Meestal blijven deze studenten ingeschreven staan op de huidige opleiding, volgen alleen de algemeen vormende vakken (avo) of generieke vakken en gaan daarnaast aan het werk.

Het probleem met deze constructie is dat het verzuim bij de avo- of generieke vakken hoog is omdat deze versnipperd door de week worden aangeboden. Deze afwezigheid wordt dan niet gemeld bij leerplicht omdat de wettelijke norm voor verzuim niet gehaald wordt. Het werk dat de jongeren gaan doen vormt meestal geen onderdeel van een leerwerktraject, maar is een tijdelijk baantje dat wordt uitgebreid met meer uren. Er zijn geen afspraken om het werk onderdeel van het onderwijs te laten zijn.

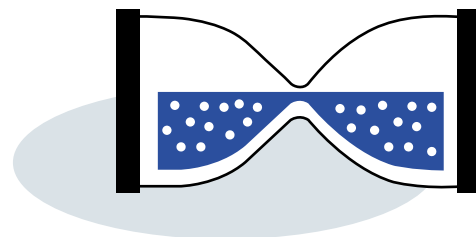
6. Conclusies wettelijke (on)mogelijkheden

Voortgezet onderwijs

Jongeren die onderwijs volgen binnen het voortgezet onderwijs dienen hun onderwijsprogramma gedurende het schooljaar te volgen. Aangepaste programma's zijn er niet en omdat het algemeen vormend onderwijs is en niet beroepsgericht verdoen leerlingen hun tijd niet met leren voor een beroep dat zij niet gaan uitoefenen. Er kan dan ook van hen verwacht worden dat zij het schooljaar afmaken.

Mbo

Zit een jongere op het mbo, dan is er een mogelijkheid van een heroriëntatietraject van drie maanden, mits de mbo-instelling dit aanbiedt. Daarna moet de jongere instromen in de nieuwe opleiding of terug naar de oude opleiding totdat hij of zij kan starten bij de nieuwe opleiding. In de wet zijn (nog) geen mogelijkheden om een maatwerktraject met avo-/generieke vakken in combinatie met heroriëntatie en werk of stage aan te bieden.

DE PRAKTIJK

Het onderwijstype is van invloed op wat er moet, kan en mag als een jongere op 16- of 17-jarige leeftijd wil stoppen met school of opleiding. We belichten achtereenvolgens het voortgezet onderwijs, voortgezet algemeen volwassenenonderwijs, mbo en praktijk- en speciaal onderwijs (pro/vso).

1. Voortgezet onderwijs (VO)

Een jongere van 16 jaar zit in havo 4 en wil het schooljaar daarop naar het mbo. Met een overgangsbewijs van 3 naar 4 havo kan hij of zij instromen in mbo-niveau 4. Deze jongere heeft vaak geen zin meer om naar de vo-school te blijven gaan. School biedt wel onderwijs aan, maar de leerling weigert te komen of is ongemotiveerd aanwezig.

Wat zijn de regels?

Deze leerling moet zolang hij of zij ingeschreven staat, onderwijs volgen onder volledige verantwoordelijkheid van de school, eventueel met een aangepast programma. De school heeft zorgplicht zolang een jongere staat ingeschreven. Dat betekent dat als een jongere het reguliere onderwijsprogramma niet meer kan volgen, de school een ontwikkelingsperspectief moet opstellen en extra ondersteuning moet aanbieden.

Wat mag en wat kan?

Combinatie met mbo of arbeid

Er zijn in het voortgezet onderwijs verschillende mogelijkheden om onderwijs te combineren met arbeid en zo uitval te voorkomen:

- **de Entree-opleiding volgen in het vmbo.** De vmbo-school kan de leerling in plaats van een basisberoepsgerichte leerweg een Entree-opleiding laten volgen terwijl hij op het vmbo blijft ingeschreven. Het vmbo en het mbo moeten hiervoor een samenwerkingsovereenkomst sluiten. De leerling die een Entree-opleiding volgt krijgt geen vmbo-diploma, maar een diploma van het mbo.
- gebruikmaken van de **doorlopende leerroute vmbo-mbo.** De doorlopende leerroute begint nadat de leerling 2 jaar vmbo heeft gevolgd. Vanaf dan worden mbo en vo gecombineerd tot één onderwijsprogramma. De leerling behaalt een vmbo-diploma én een mbo-diploma. Zie https://www.sterkberoepsonderwijs.nl/wp-content/uploads/2019/09/SAMENWERKING_VMBO_MBO_ONLINE.pdf
- gebruikmaken van de **geïntegreerde leerroute.** Vanaf het 3e leerjaar vmbo biedt deze route een onderwijsprogramma dat wordt afgesloten met alleen een mbo-diploma niveau 2. Het behalen van een vmbo-diploma is niet verplicht. Zie <https://duo.nl/zakelijk/voortgezet-onderwijs/leerlinge-nadministratie/doorlopende-en-geintegreerde-leerrou-te-vmbo-mbo.jsp>
- het **leerwerktraject** volgen in de basisberoepsgerichte leerweg. In een leerwerktraject volgen de leerlingen onderwijs en lopen ze stage bij een door SBB erkend leerbedrijf. Deze stage omvat minimaal 640 en maximaal 1280 uur. Zie <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/praktijkleren/voorwaarden-vmbo>

Deze mogelijkheden zijn alleen gericht op vmbo-leerlingen; voor praktijkgerichte havo-leerlingen zijn er vooralsnog geen mogelijkheden.

Afwijking onderwijstijd

Voor leerlingen die naast onderwijs ook gebruikmaken van zorg, is het mogelijk om middels een 'aanvraag afwijking onderwijstijd' tijdelijk minder onderwijs te volgen. Een jongere die wil stoppen met de opleiding omdat hij of zij al een keuze voor een nieuwe opleiding heeft gemaakt, valt hier in principe niet onder. Voor meer informatie verwijzen wij naar de [handreiking Onderwijs, zorg en de Leerplichtwet](#).

Wat is de praktijk/wat is de situatie?

Vanuit de praktijk klinkt de wens om vo-leerlingen een aangepast programma, een maatwerktraject, te kunnen bieden steeds luidter. Immers, een jongere die zich verveelt in de klas kan de lessen verstoren waar ook andere leerlingen last van hebben. Een vo-leerling zou alvast vakken op het mbo moeten kunnen volgen, een stage lopen en/of deels moeten kunnen werken.

2. Voortgezet algemeen volwassenonderwijs (vavo)

Een meisje van 17 jaar is gezakt voor haar eindexamen. Ze werd gepest op school en maakt, met toestemming van haar vo-school, de overstap naar het vavo. In december blijkt echter dat ze het niet gaat halen. Ze gaat verzuimen van school.

Wat zijn de regels?

Deze jongere zal toch, zolang zij ingeschreven staat, onderwijs moeten volgen aangezien zij kwalificatieplichtig is. Eventueel met een aangepast programma, maar wel volledig onder verantwoordelijkheid van de school waar zij staat ingeschreven. Ook het vavo biedt algemeen vormend onderwijs. Verwacht wordt dat een jongere dit programma volgt en afmaakt aangezien de vakken niet beroepsgericht zijn, zoals op het mbo.

Een vo-school mag een leerling niet uitschrijven voordat hij of zij op een andere school ingeschreven is. Het is aan de Inspectie van het Onderwijs om hierop toe te zien. De gemeente (leerplicht/RMC) heeft een signalerende functie omdat deze leerlingen, wanneer ze toch worden uitgeschreven en hiermee geregistreerd worden als voortijdig schoolverlater, een verhoogde kans lopen om niet meer terug te keren in het onderwijs om alsnog een startkwalificatie te halen.

Wat mag en wat kan?

Jongeren van 16 en 17 jaar kunnen – wanneer de school inschat dat de leerling een grotere kans heeft om een vo- (vmbo-tl, havo of vwo) diploma te behalen – door hun middelbare school uitbesteed worden aan het vavo. De vo-school geeft dan een aanbeveling bij het vavo met een toelichting waarom de schoolloopbaan beter voortgezet kan worden in het volwassenenonderwijs.

Vanaf studiejaar 2019-2020 kunnen ook 17-jarigen, die niet meer ingeschreven staan op een vo-school en geen startkwalificatie hebben, worden aangemeld bij het vavo. Voorwaarde is wel dat zij in het betreffende studiejaar 18 worden. Deze regeling, beschreven in de [Handreiking vavo](#), geldt in de situatie dat er geen vo-school of samenwerkingsverband meer betrokken is, bijvoorbeeld als de jongere al was doorgestroomd naar het mbo.

Wat is de praktijk/wat is de situatie?

Van oudsher is het vavo onderwijs dat een zelfstandige houding van leerlingen vraagt. In de praktijk stromen er veel jongeren in een kwetsbare positie in die goede begeleiding nodig hebben. Als vavo-leerlingen uitvallen is dat meestal het gevolg van psychosociale moeilijkheden. Sommige vavo's leveren wel maatwerk in begeleiding, maar voor de zeer kwetsbare groep is vaak nog meer nodig.

Uitschrijving bij de vavo gebeurt vanwege het recht op deelname aan de examens dat ontstaat als de leerling ingeschreven blijft staan. Het is aan te bevelen om te onderzoeken of dit anders kan, zodat absoluut verzuim voorkomen wordt. Verreweg de meeste leerlingen die voortijdig uitstromen van het vavo starten in het volgende schooljaar op het mbo. Ook komt het voor dat deze leerlingen eerst een oriëntatieprogramma op het mbo volgen van een aantal weken.

3. Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Een jongen van 17 jaar die de opleiding mbo Verzorgende niveau 2 volgt, komt er in de eerste maanden van zijn opleiding achter dat het beroep niet bij hem past. Hij heeft vrienden die een ICT-opleiding volgen en wil graag overstappen. Echter, de mbo-school heeft geen tussentijdse instroommogelijkheid. Hij kan pas in september van het volgend schooljaar starten met de ICT-opleiding. Hij is niet meer gemotiveerd voor de opleiding Verzorgende. Wat nu?

Wat zij de regels?

Jongeren van 16 en 17 jaar zonder startkwalificatie zijn kwalificatieplichtig en moeten onderwijs volgen. Scholen mogen hen dus niet uitschrijven zolang zij geen inschrijving hebben bij een nieuwe opleiding.

Wat mag en wat kan?

School kan een heroriëntatietraject van drie maanden aanbieden, daarna moet de student de oude opleiding weer vervolgen of starten met een nieuwe opleiding.

De school kan de student verwijderen als aantoonbaar 8 weken is gezocht naar een andere opleiding aangezien het om een kwalificatieplichtige student gaat. Er gaat dan een melding van absoluut verzuim naar leerplicht. Het nadeel hiervan is dat de jongere geen binding meer heeft met de school en ook de algemeen vormende of generieke vakken niet meer volgt. Leerplicht/RMC kan de jongere lastig weer terug naar school krijgen aangezien er vaak geen tussentijdse of flexibele instroom mogelijk is.

Wat is de praktijk/wat is de situatie?

Mbo-instellingen en leerplicht/RMC zoeken zelf naar oplossingen voor de 16- en 17-jarigen die willen stoppen met de opleiding door het ontwikkelen van heroriëntatie- en/of maatwerktrajecten.

Deltion College en ROC Nijmegen – Ingrado Magazine april 2022

Veel mbo-instellingen hebben inmiddels aanbod ontwikkeld voor studenten van 16 en 17 jaar (en ook ouder) die tijdens het schooljaar stoppen met de opleiding, omdat ze een verkeerde studiekeuze gemaakt hebben of vanwege complexe problematiek. Twee daarvan zijn het Deltion College in Zwolle en ROC Nijmegen. In [Ingrado Magazine van april 2022](#) is te lezen wat het doel is van deze trajecten en hoe ze worden ingezet

Het verschilt per school en zelfs per opleiding of bij leerplicht/RMC wordt gemeld dat een jongere een maatwerktraject volgt. School kan een DUO-melding doen – overig verzuim. Veel zorgcoördinatoren bellen vaak wel met leerplicht/RMC om te overleggen en advies te vragen. Overigens heeft leerplicht/RMC hier formeel geen verantwoordelijkheid in. Toch zijn er voorbeelden dat deze groep wordt opgepakt in een regionale werkwijze.

Overbruggingsprogramma RMC-regio Utrecht

In de RMC-regio Utrecht wordt een eenduidige werkwijze gehanteerd voor kwalificatieplichtige jongeren die een verkeerde opleidingskeuze hebben gemaakt. Een nieuwe start bij een andere opleiding blijkt door het ontbreken van meerdere startmomenten in het jaar niet direct mogelijk.

Kenmerken van het overbruggingsprogramma zijn:

- de jongere blijft ingeschreven staan tot aan de start van een nieuwe opleiding;
- er is een bevestiging van aanmelding voor nieuwe opleiding (voor 1 april);
- of een bewijs van inschrijving bij de nieuwe opleiding (na 1 april);
- de jongere volgt generieke vakken (avo);
- praktijktijd (stage/werk) waarbij contact is tussen de onderwijsinstelling en de praktijkplek, een plan van aanpak met afspraken en het formuleren van ontwikkelpunten.

Het overbruggingsprogramma dient als uitzondering te worden ingezet, in de praktijk blijkt echter dat jongeren veelvuldig worden aangemeld, ook al vroeg in het schooljaar. RMC-regio Utrecht kijkt nu samen met mbo-scholen naar mogelijkheden voor een breed oriëntatiejaar en/of oriëntatieprogramma's, om uitval te voorkomen.

4. Praktijk- en speciaal onderwijs (pro/vso)

Een jongere van 17 jaar heeft het vso afgerond en stroomt door naar de Entree-opleiding. Hier heeft zij moeite met het tempo en de theorie waardoor zij gaat verzuimen. Ze ervaart te veel druk en twijfelt of zij wel een goede keuze heeft gemaakt om door te stromen naar Entree. Ze is steeds minder aanwezig op school.

Wat zijn de regels?

Jongeren van 16 en 17 jaar die afkomstig zijn van het vso met uitstroomrichting arbeid en jongeren die van het praktijkonderwijs komen, vallen onder de wettelijke uitzonderingen en zijn vrijgesteld van de kwalificatieplicht ([artikel 4a lid 2 Lpw](#)).

Als de jongere uit het voorbeeld zich vervolgens inschrijft bij een Entree-opleiding, dan volgt zij weer onderwijs. Op het moment dat het niet goed gaat en zij wil de opleiding niet meer volgen, dan volgt de 8-weekse inspanningsplicht van de school om samen met de student te kijken wat nu het best passend is, een andere opleiding of begeleiding naar (duurzaam) werk. Wanneer deze jongere wordt uitgeschreven dan blijft zij wel vrijgesteld van de kwalificatieplicht aangezien zij in het bezit is van een schooldiploma praktijkonderwijs. Zij wordt wel geregistreerd als voortijdig schoolverlater aangezien het mbo de laatste school van inschrijving is en opgenomen in de monitoring van Jongeren in een kwetsbare positie (Jikp) door het RMC.

Wat mag en wat kan?

Mbo-scholen zetten steeds meer in op een inclusief advies bij de instroom van studenten. Op het moment dat uitval dreigt, bekijken alle betrokken partijen (ouders, school, gemeente, zorg, etc) samen of er een passende leerroute is voor de student of dat er eerst iets anders nodig is, bijvoorbeeld een zorgtraject. De opleiding zorgt voor een warme overdracht en laat de student niet los voordat hij of zij op de juiste plek is aangekomen.

Deze jongere valt onder de verantwoordelijkheid van het RMC in het kader van de Monitoring Jongeren in een Kwetsbare positie. RMC kijkt samen met de jongere wat nodig en wenselijk is en verwijst, indien nodig, door naar netwerkpartners.

Bij uitval kan deze jongere nog een beroep doen op de expertise van de vso-school. In art. 44 van de [Wet op de Expertisecentra](#) staat: 'Het bevoegd gezag van de school waar de leerling voortgezet speciaal onderwijs heeft gevolgd, adviseert tot twee jaar nadat de leerling die school heeft verlaten, de ouders, dan wel, indien de leerling meerderjarig en handelingsbekwaam is, de leerling, op hun onderscheidenlijk op diens verzoek over het volgen van aansluitend vervolgonderwijs, het uitoefenen van een functie op de arbeidsmarkt of het functioneren in een vorm van dagbesteding.'

De Participatiewet biedt ook mogelijkheden voor kwalificatieplichtige jongeren van 16 en 17 jaar. Het advies is om gezamenlijk, RMC en mbo, in gesprek te gaan met Werk en Inkomen om te kijken waar de behoefte ligt. Samen kan onderzocht worden welke trajecten nodig zijn voor de doelgroep 16- en 17-jarigen, welke criteria gehanteerd worden en wie waarvoor verantwoordelijk is

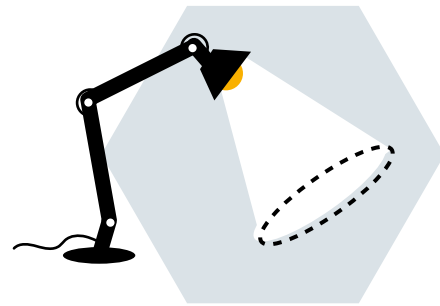
Extra ondersteuning voor praktijkgerichte jongeren van 16 en 17 jaar zonder startkwalificatie

De gemeente kan op grond van [artikel 10f](#), in aanvulling op [artikel 7](#), van de Participatiewet kwalificatieplichtige jongeren ondersteuning bieden die nodig is voor het volgen van een leerwerktraject. Denk aan aanvullende ondersteuning zoals een jobcoach, om de bbl te kunnen doen. Of het financieren van een mbo-opleiding in het kader van praktijkleren in de derde leerweg. Hierbij wordt een deel van een mbo-opleiding tijdens het werk (op een leerbaan bij een erkend leerbedrijf) gedaan wat resulteert in een mbo-certificaat (vastgesteld onderdeel van een mbo-opleiding) of een Praktijkverklaring (maatwerkopleiding op basis van de wensen/mogelijkheden van de kandidaat en de werkgever). De ondersteuning die op grond van artikel 10f kan worden geboden aan 16- en 17-jarigen kan ook gefinancierd worden uit de budgetten van de [Regionale Mobiliteitsteams \(RMT's\)](#).

Wat is de praktijk/wat is de situatie?

Jongeren die vanuit pro/vso rechtstreeks doorstromen naar arbeid gaan in veel gevallen aan de slag bij het bedrijf waar ze hun eindstage hebben volbracht. Voor jongeren die nog geen werk hebben, coördineert RMC vanuit haar wettelijke taak de uitstroom naar werk. De gemeente, afdeling Participatie, heeft vaak in het laatste schooljaar al contact met de pro/vso-school, de jongere en de ouders/verzorgers. Gekeken wordt of de jongere wordt ingeschreven in het doelgroepenregister, een jobcoach of beschut werk nodig heeft en er wordt een werkplek gevonden.

Eenzelfde samenwerking bestaat in de meeste regio's voor jongeren die vanuit Entree (met of zonder diploma) uitstromen naar werk. Het is in de praktijk vaak onduidelijk of deze jongeren nu kwalificatieplichtig zijn. Jongeren van het pro/vso met uitstroomprofiel arbeid (dus vrijgesteld van de kwalificatieplicht) die starten op Entree en vervolgens uitvallen zijn wettelijk echter wel weer kwalificatieplichtig. DUO kijkt immers naar de laatste schoolinschrijving en dat is het mbo. In de praktijk wordt de kwalificatieplicht dan vaak niet aangehouden omdat blijkt dat werk beter passend is voor deze jongeren.

5. Hoe nu verder?

Entree-diploma en dan?

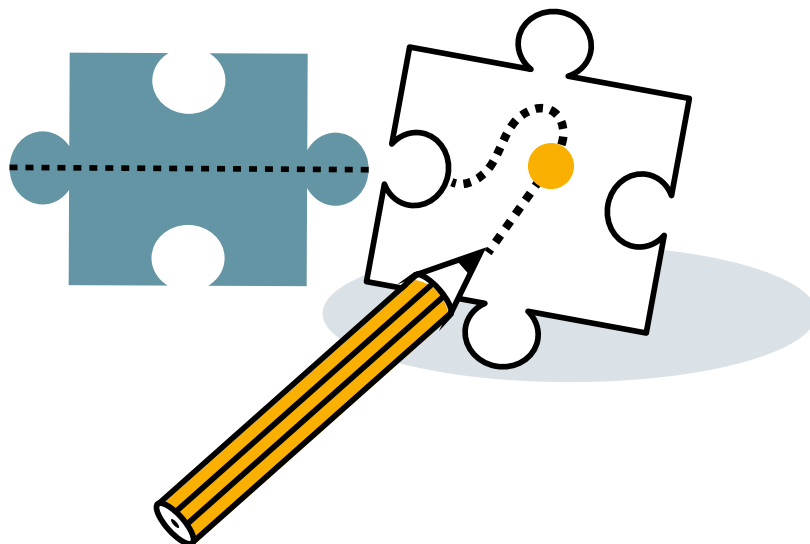
Een jongere die vanuit pro/vso doorstroomt naar Entree en zijn of haar diploma behaalt, heeft toelatingsrecht tot mbo 2. Hier loopt een deel van de studenten vast doordat de overgang soms te groot is. Door minder financiën kunnen mbo 2-opleidingen ook niet dezelfde begeleiding bieden als binnen Entree en zijn de klassen over het algemeen groter. Er zijn echter ook genoeg voorbeelden waar, voor studenten die dat nodig hebben, de pedagogisch didactische aanpak van Entree voortgezet wordt. In alle overgangen, zowel die vanuit pro/vso naar Entree als van Entree naar niveau 2 wordt gezamenlijk gekeken of de volgende stap de best passende stap is – het zogenaamde inclusieve advies is ook hier weer praktijk.

Uiteraard is voorkomen dat jongeren tot de conclusie komen dat ze een verkeerde keuze hebben gemaakt en willen stoppen met school of opleiding de beste optie. Dat lukt het best als er voldoende tijd en ruimte is voor oriëntatie op studie en beroep en voor begeleiding bij eventuele persoonlijke problematiek. En mochten jongeren dan alsnog willen switchen van opleiding, dan helpt het als er binnen het mbo meerdere instroommomenten per schooljaar zijn. Dat voorkomt dat jongeren ongemotiveerd de tijd moeten uitzitten tot zij kunnen starten in het volgende studiejaar. Een ononderbroken ontwikkeling is dan mogelijk.

De Transitiecoach: In de RMC-regio Arnhem werkt het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) samen met ROC Rijn-IJssel in het project Transitiecoach (TC). De TC focust met name op de overgangsfase onderwijs-arbeidsmarkt voor jongeren en heeft als belangrijke elementen: langdurige inzet (start al op de opleiding) en een vertrouwd gezicht voor jongeren. Het doel is tweeledig: (1) voorkomen dat jongeren in de overgangsfase vastlopen, een valse start maken of uitvallen en (2) ondersteunen bij het verwerven van een duurzame plek in de maatschappij door gedurende langere tijd betrokken te blijven. De TC is bedoeld voor jongeren voor wie zorg en ondersteuning nodig is die de reguliere begeleiding en ondersteuning van een afzonderlijke organisatie overstijgt. De TC is een specialist op het gebied van de overgang onderwijs – start arbeidsmarkt voor jongeren met een zorg- en ondersteuningsvraag. [Zie ook het artikel in Ingrado Magazine 43](#)

Om jongeren naar een goede plek in het onderwijs te begeleiden of, als het beter passend is, naar de arbeidsmarkt, is er 'aan de voorkant' nog veel te verbeteren. Daarover zijn alle betrokken partijen het eens. Tegelijkertijd is er behoefte aan meer wettelijke mogelijkheden om jongeren van 16 of 17 die toch willen stoppen met hun opleiding te ondersteunen in hun ontwikkeling. Dan kan demotivatie voorkomen worden en kunnen jongeren ondersteuning krijgen bij eventuele problematiek en/of het maken van een nieuwe studiekeuze.

Voor jongeren die willen stoppen met de opleiding omdat zij een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt, zijn heroriëntatietrajecten van drie maanden een goed middel bij het kiezen van een passende opleiding. Echter, niet alle scholen bieden deze mogelijkheid. Ook is er in de praktijk onduidelijkheid over wat er moet gebeuren na het volgen van deze heroriëntatie. Moet de jongere de oude opleiding weer volgen, moet de school de jongere verwijderden omdat hij of zij verzuimt of moet de jongere alvast kunnen starten op de nieuwe opleiding? Dat laatste is nu vaak nog niet mogelijk aangezien het voor scholen lastig blijkt om meerdere instroommomenten in het jaar te organiseren.

Wat is nodig of wenselijk om voor jongeren van 16 en 17 jaar die stoppen met hun opleiding een ononderbroken ontwikkeling mogelijk te maken en zo uitval te voorkomen?

Maatwerk en oriëntatiemogelijkheden

Maatwerktrajecten

In de praktijk zetten scholen en leerplicht/RMC maatwerktrajecten in om jongeren te kunnen boeien en binden. Er bestaat echter geen wetgeving of landelijke consensus over de inhoud van een dergelijk maatwerktraject. Om enige structuur aan te brengen in de opzet van maatwerktrajecten en daarmee de ontwikkeling van jongeren te garanderen, doen we hier een aantal aanbevelingen voor de inrichting.

Waarborg de kwaliteit van maatwerktrajecten door de volgende afspraken te maken:

- de student blijft ingeschreven staan op de 'oude' opleiding;
- er is een inschrijving (of bevestiging van aanmelding) bij de nieuwe opleiding;
- de student volgt algemeen vormende vakken/generieke vakken;
- 'dagbesteding' in de vorm van stage of (leer)werk;
- het traject draagt bij aan de ontwikkeling van de jongere.

Bij voorkeur wordt het traject samen met de jongere (en ouders/verzorgers) opgesteld.

Risico's van maatwerktrajecten

- Het verzuim is moeilijk te handhaven door het geringe aantal uren. Een optie is heldere afspraken te maken en gebruik te maken van 'verzuim overig' voor melding bij DUO;
- Scholen zetten maatwerktrajecten veelvuldig en al vroeg in het schooljaar in, terwijl het een laatste redmiddel/uitzondering zou moeten zijn;
- Vaak ontbreken duidelijke afspraken en een plan gericht op de ontwikkeling van de jongere.

Oriëntatie- of tussenjaar

Een aantal mbo-scholen bieden een oriëntatie- of tussenjaar aan voor zowel leerlingen van het vmbo die meer tijd en ruimte nodig hebben om een studiekeuze te kunnen maken, als voor studenten van het mbo die gestopt zijn met de opleiding en een nieuwe keuze willen maken. Voorbeelden hiervan zijn Izone van ROC Amsterdam en het Oriëntatiekeuzejaar van ROC Curio. Dergelijke oriëntatietrajecten zijn momenteel wettelijk niet toegestaan, er is geen apart crebo beschikbaar. Ze worden daarom als onderdeel van een andere opleiding aangeboden.

Advies

Op basis van de gevoerde gesprekken en het onderzoek naar bestaande praktijk, brengt Ingrado advies uit aan het ministerie van OCW, de mbo-scholen en partners in de regio's. Het advies moet eraan bijdragen dat jongeren van 16 en 17 jaar die zonder startkwalificatie stoppen met de opleiding, hun recht op onderwijs en ontwikkeling kunnen verzilveren.

Het advies aan het ministerie van OCW luidt:

- Maak oriëntatie- of tussenjaren in het mbo mogelijk voor de duur van een volledig schooljaar zodat jongeren meer tijd hebben om aan hun persoonlijke ontwikkeling te werken en zich te oriënteren op welke opleiding het beste bij hen past.
- Maak door een verruiming in de wet meer maatwerkoplossingen mogelijk voor jongeren die gedurende het jaar uitvallen, met in achtneming van de genoemde voorwaarden/afspraken om de kwaliteit van deze maatwerktrajecten te waarborgen.
- Kijk samen met DUO naar het stempel voortijdig schoolverlater dat jongeren met een diploma/getuigeschrift van het pro of vso met uitstroomprofiel arbeid krijgen als zij uitvallen op het Entree-onderwijs. Zij zijn vrijgesteld van de kwalificatieplicht maar tellen wel mee in de vsv-cijfers. Dit is tegenstrijdig aangezien de vrijstelling aangeeft dat deze jongeren geen startkwalificatie hoeven te halen omdat werk veelal beter passend is.

Het advies aan mbo-scholen luidt:

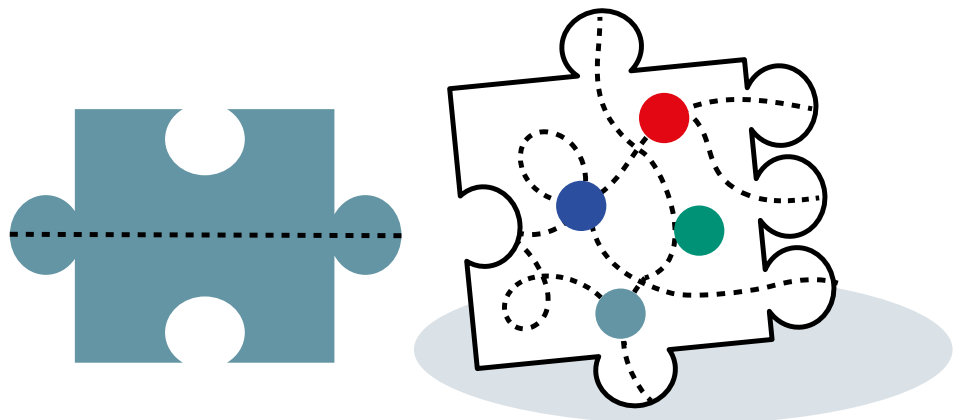
- Organiseer meer (gegarandeerde) instroommomenten gedurende het schooljaar zodat jongeren, na een gedegen heroriëntatie en/of ondersteuning bij problematiek, kunnen overstappen naar een andere opleiding.

Het advies aan partners in de regio's luidt:

- Ga met elkaar in gesprek over de groep 16- en 17-jarigen, ontwikkel een visie en maak afspraken om samen de beste oplossing te vinden. Zet het recht op onderwijs en ontwikkeling van jongeren hierbij centraal. Gebruik hierbij het Moreel Kompas (zie kader).

Moreel kompas RMC en mbo

Ingrado heeft het Moreel Kompas voor RMC ontwikkeld. Wat is moreel juist in een bepaalde situatie of casus? Deze vraag stelt menig RMC-consulent/leerplichtambtenaar of mbo-stu[1]dieloopbaanadviseur zich met regelmaat. Het beantwoorden van die vraag blijkt niet zo simpel. Want wat is juist? Het kompas helpt om de keuze die je maakt te onderbouwen. Het kompas kan gebruikt worden bij spanningsvelden of dilemma's in de praktijk.

Ingrado